Tadqiqotda podkastning uzunligi talabalarning odatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. B va C talabalarining ta'kidlashicha, ba'zida podkastlarning davomiyligi, ayniqsa, podkastlarda vizual elementlar bo'lmasa, chidash qiyin edi. Talaba C alohida ta'kidladiki, podkastlarning uzunligi tadqiqotni davom ettirishga ikkilanganining asosiy sabablaridan biri.

Xulosa. Ushbu tadqiqot TATU ESL talabalarining podkastlarga nisbatan tasavvurlarini o'rganishga qaratilgan. Tajriba ijobiy o'tdi, talabalar podkastlar ularning tinglash ko'nikmasini oshirishiga qo'shilishdi va podkastlarni tinglashni davom ettirishga qiziqish bildirishdi. Podkastlarning uzunligi va uslubi kabi ba'zi muammolar aniqlangan, ammo o'qituvchi tomonidan tegishli kontent dizayni orqali hal qilinishi mumkligi va podkastlarning afzalligi talabalarga tilni o'rganish uchun ko'proq imkoniyat taqdim etishi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

(1) GALL, MD, BORG, WR va GALL, J. P. (1996). Ta'lim tadqiqotlari (6-nashr). London, Longman.

(2). HARRIS, H. va PARK, S. (2008). Podkastning ta'limda qo'llanilishi. Britaniya jurnali. Ta'lim texnologiyasi, 39 (3), p. 548–551.

(3). HOLTZ, S. va HOBSON, N. (2007). Podcasting bilan hamma narsani qanday qilish kerak. Nyu-York, MakGrou-Xill.

(4). MEYERS, J. va WELL, A. (1995). Tadqiqot dizayni va statistik tahlil. Nyu-Jersi, Erlbaum.

(5). PALMER, J. va DEVITT, G. (2007), iPod uchun interaktiv tarkibni yaratish usuli va uning o'quv vositasi sifatidagi imkoniyatlari. Texnik yutuqlar. BMC tibbiy ta'lim, p. 7, 1–10.

(6). STEPHENS, M. (2007) Podcasting haqida hamma narsa. Kutubxona media ulanishi, 25 (5), p. 54–57.

(7). SZE, P. (2006) ELT podkastlari orqali talabalarning tinglash va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish. Ta'lim jurnali, 34, p. 115–134.

(8). WALLACE, MJ. (1998). Til o'qituvchilari uchun harakat tadqiqoti. Kembrij, Kembrij universiteti nashriyoti.

(9). Xo Ching Li Ingliz tilini o'rganish uchun podkastlardan foydalanish. Gonkongdagi 6-o'rta ESL talabalarining tasavvurlari Debut: tillar, tilshunoslik va mintaqaviy tadqiqotlar bakalavriat jurnali, 1-jild, № 2 (2010).

Qorayev Abduvafo Fazliddinovich (Samarqand davlat Chet tillar instituti katta o'qituvchisi; e-mail: qorayevabduvafo@gmail.com)

REFLEKSIV VIDEOTRENINGLAR ASOSIDA TALABALARNING KASBIY O'SISHINI TAKOMILLASHTIRISH

Annotatsiya. *Maqolada oliy ta'lim muassasasida pedagogik refleksiyani rivojlantirish va refleksiv videotreninglar asosida talabalarning kasbiy o'sish samaradorligini oshirish hamda ta'lim jarayonini takomillashtirish haqida fikr yuritilgan. Kasbiy refleksiyani o'rganishda mahalliy fikrlash va ijodkorlikning refleksiv psixologiyasida aks ettirish mexanizmlari, darajalari, shakllari va tipologiyasi to'g'risida umumiy qabul qilingan g'oyalar bilan belgilanadigan tadqiqot yo'nalishlarining xilma-xilligi va ko'p qirraliligi ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *kasbiy refleksiya, pedagogik refleksiya, kasbiy o'sishini takomillashtirish, aks ettirish mexanizmlari, darajalari, shakllari, modernizatsiya, refleksiv, videotrening, kreativ pedagogika, ta'lim jarayonini takomillashtirish.*

Кораев Абдувафо Фазлиддинович (старший преподаватель, Самаркандский государственный институт иностранных языков; e-mail: qorayevabduvafo@gmail.com)

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РОСТА СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ РЕФЛЕКСИВНЫХ ВИДЕОТРЕНИНГОВ

Аннотация. *В статье рассматривается развитие педагогической рефлексии в высшем учебном заведении, повышение эффективности профессионального роста студентов на основе рефлексивных видеотренингов, а также совершенствование образовательного процесса. При изучении профессиональной рефлексии рассматривается разнообразие и многогранность направлений исследований, определяемых общепринятыми представлениями о механизмах отражения, уровнях, формах и типологии в рефлексивной психологии местного мышления и творчества.*

Ключевые слова: *профессиональная рефлексия, педагогическая рефлексия, совершенствование профессионального роста, механизмы отражения, уровни, формы, модернизация, рефлексивный, видеотренинг, креативная педагогика, совершенствование образовательного процесса.*

Qorayev Abduvafo Fazliddinovich (Senior Lecturer, Samarkand State Institute of Foreign Languages; E-mail: qorayevabduvafo@gmail.com)

IMPROVING STUDENTS' PROFESSIONAL GROWTH THROUGH REFLECTIVE VIDEO TRAINING

Annotation. *The article discusses the development of pedagogical reflection in higher education institutions and the improvement of students' professional growth efficiency through reflective video training, as well as the enhancement of the educational process. In studying professional reflection, the diversity and multidimensionality of research directions are considered, which are determined by generally accepted ideas about the mechanisms, levels, forms, and typology of reflection in the psychology of local thinking and creativity.*

Key words: *professional reflection, pedagogical reflection, improvement of professional growth, reflection mechanisms, levels, forms, modernization, reflexive, video training, creative pedagogy, improvement of the educational process.*

Kirish. Jahonda ta'lim jarayonini takomillashtirish asosida interaktiv ta'lim texnologiyalarini takomillashtirishning kreativ mexanizmlari ta'lim jarayoniga tatbiq etilmoqda. Hozirgi vaqtda jamiyatdagi jadal ijtimoiy-iqtisodiy va ekzistensial-madaniy o'zgarishlar tufayli shaxsning samarali kasbiy o'sishi uchun shart-sharoitlar keskin o'zgardi. Ilg'or xorijiy tajribalarni o'zlashtirish va maqsadli yo'naltirish, shu bilan birga, oliy ta'lim muassasalarida refleksiv videotreninglar yaratish metodikasini takomillashtirish orqali o'qitishning o'quv-uslubiy faoliyat mazmunini takomillashtirish metodlarini tashkillashtirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarga alohida e'tibor berilmoqda [1].

Hozirgi vaqtda falsafaning bir qismi sifatida o'rganilayotgan refleksiya psixologiya, sotsiologiya, sinergetika, mantiq, andrologiya, kibernetika va boshqa ko'plab murakkab fanlarning o'rganish predmeti sifatida e'tirof etilgan va hozirda chuqur o'rganilmoqda. "Refleksiya" kategoriyatsini pedagogika va psixologiya nuqtayi nazaridan ko'rib chiqamiz va uning mazmunini o'rganishda pedagoglarning kasbiy faoliyatidagi o'rnini tahlil qilamiz [3].

O'qituvchining pedagogik faoliyatida shaxsga nisbatan refleksiyaning ahamiyatini o'rganish ushbu konsepsiyaning ijtimoiy-psixologik nuqtayi nazardan mukammal ta'rifi sifatida tan olinadi, bunda refleksiya insonni boshqa odamlar tomonidan qanday qilib "refleksiya"ni boshqalardan "biladi", shuningdek, uning shaxsiy fazilatlarini, hissiy reaksiyalari va kognitiv hislarini tushunadi degan fikrlar bilan qabul qilinishi va baholanishi sifatida qaraladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Axborot jamiyati sharoitida bilimlarning tabaqalanishi va integrasiyasining kuchayishi munosabati bilan refleksiyaning uslubiy funksiyasi faol rivojlanmoqda. Ushbu rolda refleksiya fanlararo ilmiy tadqiqotlarni tashkil etish, yirik tizimlarni boshqarish samaradorligini oshirish kabi uslubiy muammolarni hal qilish uchun ishlatiladi [4].

Refleksiya falsafiy darajadan tashqari umumiy ilmiy darajada ham qo'llaniladi, u fanlararo ishlanmalar uchun metodologik vosita yoki ayrim ijtimoiy va gumanitar fanlar (san'at tarixi, sotsiologiya, tilshunoslik va boshqalar) uchun tushuntirish tamoyili hisoblanadi.

Kognitiv psixologiya doirasida psixik jarayonlar axborotni qayta ishlash jarayonlari sifatida tahlil qilinadi, ular kirish, chiqish va qayta ishlash qurilmasiga ega bo'lgan tizimlar hisoblanadi. Kognitivistlar ta'riflagan hodisalar – metamemoriya (o'z xotirasini xotirasi) va metafikrlash (tafakkurni tartibga solish jarayonlari sifatida) tabiatan refleksli jarayonlar hisoblanadi.

Kommunikativ va shaxsiy refleksiyani o'rgangan V.A.Krivosheyevning ta'kidlashicha, "O'qituvchi o'z ishida pedagogik ko'nikmalarga ega bo'lganda, u hamkasblari va talabalari u haqida nima deb o'ylashlarini yaxshiroq tushuna boshlaydi, o'qituvchi chuqur bilim va pedagogik ko'nikmalar tufayli o'zini o'zi qadrlashni boshlaydi. Kommunikativ refleksiya shaxsiy refleksiyaning mazmuni, tizimi va aniq identifikatorini belgilaydi".

Ba'zida pedagogik muloqotdagi muvaffaqiyatsizliklar, ya'ni, "tushunmovchiliklar" tufayli talabalar guruhida faoliyatni davom ettira olmaslik pedagogik faoliyatdan refleksli ravishda chiqib ketishga olib keladi, chunki ikkinchi o'qituvchi birinchi o'qituvchining o'qitish mazmunini tushunmaydi va natijada ikkalasi ham tushunmovchilikning sabablarini tahlil qilishga majbur bo'ladi. Ba'zi olimlar individual refleksiya shaxslararo refleksiyaning o'ziga xos shakli deb hisoblashadi. Yuqoridagilarga ko'ra, kasbiy salohiyatni faollashtirish va rivojlantirishda refleksiv metodlarning muammolari kelib chiqadi [5].

Refleksiya muammosi va kasbning shaxsga ta'siri tadqiqotchilarning e'tiborini tortgan holda, bugungi kungacha dolzarb muammo sifatida qaraladi. Pedagogik refleksiyaning turli jihatlariga doimiy qiziqish,

bir tomondan, insonlarning hayot yo'li bilan bog'liq psixologik va ijtimoiy muammolar majmuasi bilan, ikkinchi tomondan, muammoli va hal etilmagan ko'plab muhim jihatlar bilan izohlanadi [6].

Refleks usullarini uslubiy asoslash metodikasi muammosi so'nggi paytlarda alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Pedagogikada refleksiyaning nazariy tadqiqotlari hodisani asoslash va uning asosida qurilgan usullarning tavsifini soddalashtirish vaqti kelganida juda muhim darajaga yetdi. Zamonaviy ta'lim amaliyoti bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, taxminan, 50% hali ham tushuntirish-illustrativ, og'zaki bilimlarni taqdim etish usullari va boshqa reproduktiv o'qitish usullari bilan band va evristik yondashuv, shuningdek, muammoli usul darsning 10%dan ko'prog'ida uchraydi [7].

Tadqiqot metodologiyasi. Amaliyotda keng qo'llaniladigan va faol, interaktiv yoki innovasion deb ataladigan usullarni uslubiy asoslash uchun quyidagi taxminlar asos bo'ldi. O'quv jarayoni uchun alohida ahamiyatga ega bo'lgan refleksiya didaktik usul sifatida malakaga ega bo'lishi mumkin, bu esa uslubiy asosga muhtoj bo'lgan refleksiya usullarini yaratish uchun bu metodika asos bo'lib xizmat qiladi. Refleksiv usulda o'quv subyektlarining o'zaro ta'siri munozarali xarakterga ega. Binobarin, refleksiv usulni amalga oshirishda o'quv subyektlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning asosiy usuli bu murakkab aloqa sxemasi bo'yicha tashkil etilgan munozara hisoblanadi. Zamonaviy didaktikada tadqiqot va evristik usullar keltirilgan. Ularning refleksivlardan farqi, bizning fikrimizcha, ularning har biri refleksiyaning alohida elementlariga tayanadi: tadqiqot usuli, masalan, tahlilni, evristik usul esa avvalgi madaniy me'yordan tashqarida bo'lgan normativ aqliy faoliyatni taqdim etadi, refleksiv didaktik usul esa tahlilni, tanqidiy rekonstruksiyani va me'yorlashni o'z ichiga oladi [8].

Muloqot usuli muallifning bayonoti va uning tushunchasiga asoslanganlarni o'z ichiga oladi. Muhokamaning paydo bo'lishi uchun zaruriy sharti muallifning bayonotini tinglash, aytilganlarni aniqlashtirish yoki tushunishga qaratilgan savollar berish hisoblanadi. Biron fikrni tushunmasdan muloqotga kirishib bo'lmaydi, tushunmasdan e'tiroz bildirish ma'nisiz bahsga aylanadi, unda yangi fikr, g'oya tug'ilmaydi. Muloqot bu yangi bilimlarni ko'paytirishning eng qadimgi shakli hisoblanadi.

Ta'lim amaliyotida madaniy muloqot maktabi kabi yondashuvlar ishlab chiqilgan. Muloqot metodikasining metodologik asoslanishi shaxsning shaxsiyati va uning irodaviy yo'nalishi bilan bog'liq bo'lgan shaxsiy refleksiya hamda boshqa birovning fikri haqida o'ylashga imkon beradigan intellektual refleksiya sifatida namoyon bo'ladigan tabiatan refleksiv metodologiyani o'z ichiga oluvchi M.M.Baxtin konsepsiyasi hisoblanadi. Muloqot metodologiyasi ijodiy faoliyatning sharti bo'lishi mumkin: ijodiy, kreativ refleksiv natijalar insonning o'zi bilan, so'zsiz, yashirin muloqoti hisoblanadi [9].

Tahlil va natijalar. Ushbu tadqiqotlarning xilma-xilligi tadqiqotchiga konseptual tahlil uchun yagona substantiv asosni topish muammosi berilgan holda tarixiy va ilmiy tartib tamoyili refleksiyaning yangi jihatlari uchun unchalik ahamiyatga ega emasligi bilan ajralib turadi. Bu yerda izlanayotgan ilmiy nazariyaning asosiy maqsadi tushunish, o'z-o'zini kuzatish, o'z-o'zini baholash, o'z-o'zini nazorat qilish emas, balki ilmiy nazariyaning rasmiy tamoyillari yoki refleksiyaning biror-bir jihatiga bag'ishlangan ishlar xronologiyasini tadqiq qilish hisoblanadi. Refleksiv psixologiya jadal rivojlanayotganligi hamda uning konseptual va uslubiy yondashuvlari hali shakllanmaganligi, refleksiv jarayonlarni tajribaviy va empirik tadqiq qilishning predmetlari o'rtasidagi chegaralar noaniq bo'lganligi sababli, ularning turli tomonlarini ba'zi bir apriorik mavhum ontologik asos orqali o'rganish qandaydir mavhumlik sifatida ko'rib chiqiladi.

Bu yerda fenomenologik realizm tamoyilini ko'radigan bo'lsak, refleksiyaning tahliliy talqinlari qandaydir mavhum ko'rinishda tartibga solinadi, chunki uning namoyon bo'lishi insonning ekzistensial mavjudligida haqiqiy psixologik jihatdan ustun turadi. Ta'kidlash joizki, refleksiya fenomenologiyasi obyektiv ta'sirga ega. Taklif qilinayotgan fenomenologik konkretlashtirish, refleksiyaning turli talqinlarining nazariy o'ziga xosligini saqlab qolgan holda, ularni mantiqiy asoslangan tematik ketma-ketlikda joylashtirish imkonini beradi [10].

Agar o'qituvchi talabalarning kasbiy faoliyat usullarini takomillashtirishga urinish, ijodkorlikni rivojlantirish, moddiy rag'batlantirish yoki tashqi tan olish motivlaridan farqli o'laroq, shaxsiy rivojlanishni ta'minlash istagi bilan bog'liq ichki motivatsiyasini rivojlantira olsa, yaxshi bo'ladi. Muhokamani tashkil qilish orqali u tinglovchilarning shaxsiy salohiyatini o'z ichiga oladi, fikrlash va faoliyatda mustaqillikning namoyon bo'lishini rag'batlantiradi, boshqa nuqtayi nazarning paydo bo'lishini kutib oladi va qo'zg'atadi, mas'uliyat va mustaqillikni rag'batlantiradi.

Interaktiv kompozitsiyaga muammolarni hal qilish (kirish ma'ruzasi), uchun individual va guruhli refleksiyani tashkil etish, munozara o'tkazish kiradi. O'qituvchi tashkiliy, yordamchi rolni bajaradi, tarki-

bni muhokama qilish orqali tinglovchilarning rivojlanishi uchun sharoit yaratadi, subyektning "ichki" faoliyatini rag'batlantiradi, bu esa o'zaro ta'sirning asosiy mezoni hisoblanadi [7].

Xulosa va takliflar, Ta'lim tizimida refleksiv videotrening asosida dars o'tish talabalarda refleksiv-psixologik xususiyatlarni o'rganishda o'qituvchi-talaba faoliyati ochib berilgan. Refleksiv videotreningni o'tkazishning pedagogik imkoniyatlari asoslangan. Refleksiv videotreningni o'tkazishda o'qituvchi faoliyati ko'rinishlari belgilari bo'yicha shakllantirilgan. Refleksiv videotreningni o'tkazishning pedagogik texnologiyalari, didaktik, refleksiv metodlari refleksiv videotreningni joriy etishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ochib berilgan. Ta'lim jarayonida refleksiv videotreningni o'tkazishni tashkil etishning asosiy metodlari, vositalari, xususiyatlari va refleksiv-innovatsion mashg'ulotlarini ta'lim jarayoniga qo'llash asoslangan. Refleksiv videotreningni yaratishda refleksiv metodikaning ta'lim subyektlari, xususiyatlari va asosiy komponentalari ko'rib chiqilgan, o'qituvchining asosiy pedagogik faoliyatining muhim vazifalari va xususiyatlari asoslab berilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

(1). Бизяева А.А. Психология думающего учителя: педагогическая рефлексия. Псков, 2004.

(2). Xalikov A.A. O'qituvchilar pedagogik mahoratini kasbiy rivojlantirishda refleksiyaning ahamiyati. "O'zbekistonda ilm-fanning rivojlanish istiqbollari", xalqaro ilmiy-amaliy anjumani, 2022, 30-noyabr, 363–368-betlar.

(3). Begimkulov U.Sh. Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. Monografiya, T., "Fan", 2007, 59-bet.

(4). Qarayev A.F. Refleksiv videotrening asosida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarning kasbiy o'sish samaradorligini oshirish. "Pedagogik mahorat" ilmiy-nazariy va metodik jurnal, 2023, 10-son, 202-bet.

(5). Malikov, R., Abdirashidova, G., & Abdirashidov, A. (2020). Approximate solution some delay differential equations using combination of the Laplace transform and the variational iteration method. Int. Sci. J. Theor. Appl. Sci, 85 (5), p. 406–411.

(6). Raufovich, Malikov Ruslan. "Google docs va sun'iy intellektning hamkorlikni yaratishdagi o'rni". Science and innovation 3. Special Issue, 19 (2024), p. 373–375.

(7). Qarayev, Abduvafo. "Oliy ta'limda "Matematika o'qitish metodikasi" fanidan refleksiv videotrening yaratish metodikasi". International conference on modern development of pedagogy and linguistics. Vol. 1, № 8, 2024.

(8). Fayziyev M.A., Qorayev A.F. Refleksiv videotrenglar asosida talabalarni bilimlarini rivojlantirish. "USA" International scientific and practical conference topical issues of science. 2023, t. 8, №.1.

(9). Jabbarova H. Philosophical concepts of masculinity and femininity in ancient philosophy. International Journal of Engineering Mathematics (Online). 2024, t. 6, №.1.

(10). Qorayev A. The methodology of creating a reflective video training on the science of" mother language teaching methodology" in higher education. Multidisciplinary Journal of Science and Technology. 2024, t. 4, №.9, p. 106–111.

Mansurov Tolibjon Ziyodullo o'g'li (Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti)

TA'LIM JARAYONIDA INFORMATIKA O'QITUVCHILARINING KASBIY MAHORATINI TAKOMILLASHTIRISH STRATEGIYALARI

Annotatsiya. *Ushbu maqolada ta'lim jarayonida informatika o'qituvchilarining kasbiy mahoratini takomillashtirish strategiyalari keng yoritib berilgan. Bugungi kunda informatika va axborot texnologiyalari jamiyatda eng talab yuqori bo'lgan sohalardan biriga aylangan. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish kabi sohalardagi yangiliklar ta'lim jarayonini tubdan o'zgartirmoqda. Shu sababli informatika o'qituvchilarining kasbiy malakalarini oshirish, ularni yangi pedagogik yondashuvlar bilan tanishtirish ehtiyoji ortib bormoqda. O'zbekistonning ta'lim tizimi hozirda keng ko'lamli islohotlar bosqichida. Prezidentning ta'limni rivojlantirishga oid farmonlari, jumladan, "Raqamli O'zbekiston" dasturi, shuningdek, raqamli ta'limni rivojlantirishga yo'naltirilgan strategiyalar informatika o'qituvchilarining malakasini oshirishni va ularni yangi pedagogik metodlarga tayyorlashni taqozo etmoqda.*

Kalit so'zlar: *kasbiy mahorat, pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar, raqamli ta'lim, zamonaviy pedagogik metodlar, interaktiv ta'lim texnologiyalari.*

Мансуров Толибжон Зиедулло угли (базовый докторант Бухарского государственного университета)

СТРАТЕГИИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация. *В данной статье широко освещены стратегии повышения профессионального мастерства учителей информатики в образовательном процессе. Сегодня информатика и информационные технологии стали одной из самых востребованных сфер в обществе. Инновации в таких областях, как цифровые технологии, искусственный интеллект и анализ данных, фундаментально*